
Marija Makarovič

STROJNA IN STROJNCI
NARODOPISNA PODOBA KOROŠKE HRIBOVSKÉ VASI

Mladinska knjiga, Ljubljana, 1982. – 558 str.

Narodopisna podoba koroške hribovske vasi, kot je navedeno v podnaslovu knjige, govori o samotnem, avtarkičnem, razseljenem naselju Strojni in njenih prebivalcih. Opisuje jo v vseh razsežnostih etnološkega proučevanja načina življenja skozi čas, do tedaj, ko se je raziskava časovno ustavila.

Knjiga je postavila časovne mejnike od srede 18. stol. do leta 1979. Tako velik korak nazaj v preteklost so avtorici omogočila razna starejša arhivska gradiva. Podatki, ki temeljijo na arhivskih virih, so objavljeni in tudi statistično obdelani v obliki grafov in tabel. Prav tako pa so bili vir primerjanja z uporabljnimi novejšimi statističnimi podatki. Te podatke pa dopolnjujejo Strojanci z zgodovinskim spominom, ki seže v čas pred 1. svetovno vojno. Objava podatkov iz starejših arhivskih gradiv, pa hkrati pomeni tudi svojevrsten dokument. Gre za vrednotenje in predstavitev le tega širšemu krogu prebivalcev, ne le strokovni javnosti. Tako se na nevsiljiv način seznanijo s podatki, ki bi jim drugače ostali nedostopni in nepoznani.

Da je namen knjige opisati vsa področja kulture, medsebojno odvisnost in prepletenost procesov in iskati vzroke za posebnosti, nazorno kažejo poglavja, ki si sledijo: O Strojni in Strojancih – Strojanci sami, prišleki in sosedje, Oris za Strojno in Strojance važnejših družbenih, političnih in gospodarskih sprememb in posameznih krajevnih dogodkov, Družbeni sestav in razlikovanje, Gibanje prebivalstva, Stavbarstvo in stanovanjska kultura, Viri za preživljanje, Delo, Potrošnja, Poglavitni življenjski mejniki, Medsebojni odnosi v družini, Medsebojni stiki in sodelovanje, Družabno življenje, Znanje, obzorje in ustvarjalnost, Zdravstvo in Verovanja. Na koncu avtorica povzame vsa poglavja v Pogledu na Strojance.

Zahtevnega raziskovanja, ki je trajalo tri leta, se je avtorica zavzela lotila. Poleg ostalih metod dela je uporabljala metodo udeležbe in neposrednega opazovanja, kar ji je, kot pravi, prineslo določene prednosti. Z anketiranjem 40 vaščanov je prišla do odgovorov na vprašanja, ki so zadevali njihovo sedanost. Odkrila

je njihove poglede, odnose, mnenja na vrsto vprašanj od svetovno-nazorskih do intimnih.

Vse tabele z vprašanji in odgovori, prav tako tudi ostale uporabljene vprašalnice so objavljene na koncu knjige. Rezultati ankete so deskriptivno obdelani. Izvzveneli bi suhoparno, zato avtorica podkrepi posplošitve z navajanjem zanimivih, konkretnih odgovorov. Tako si lahko ustvarimo živo predstavo o ljudeh, ki posredujejo odgovore. Gre za predstavitev njihovih sodobnih teženj, ki so delno obremenjene s tradicijo. Razveselila sem se, prav tako na koncu knjige objavljene Sorodniške mreže in vrste medsebojnih pomoči med posameznimi gospodinjstvi v Strojni l. 1979. Mreža ponuja natančen, sistematičen in hiter vpogled v socialno strukturo vasi, hkrati pa predstavlja komparativno vrednost za morebitno nadaljnje delo kot ta vrednost pripada tudi celotni raziskavi.

Knjiga, kot sem že povedala, zajema v splošnem vsa področja kulture in načina življenja. Zaradi obsežnosti vsebin, ki so avtorico zanimala, je jasno, da pri-

haja do bolj ali manj podrobne obdelave posameznih področij. Manj poglobljeno zanimanje se je pokazalo npr. pri prehrani, kjer bi se z veliko verjetnostjo dobili popolnejši in obširnejši podatki ipd.

Avtorica si v splošnem prizadeva zapisati pomembnejše značilnosti, celovitost procesov in zakonitosti, vzdušje in utrip vasi v vsej širini. Kadar pa so dosegljivi specifični podatki in na voljo dobri informatorji, takrat stvar tudi po-

drobneje problematizira. Zaradi tega pa knjiga odpira tudi možnosti za nadaljnje usmerjene in temeljite raziskave.

Knjiga ima tudi druge kvalitete. Nenehno in neprisljano vpletanje narečnih izrazov in rekel ter njihovo sprotno pojasnjevanje v besedilu, ki je tekoče in berljivo, popestrijo pripoved. S tem je avtorica pokazala določeno stopnjo razumevanja in približevanja ljudem, o katerih govori. Dodatno

vrednost daje knjigi poleg fotografij, ki so bolj ali manj povedne, tudi zajeten slovar narečnih besed.

V spremni besedi govori avtorica z očitnim navdušenjem o opravljenem delu in o ljudeh, s katerimi je sodelovala. Strokovni javnosti je poleg primerne knjige posredovala tudi izkušnje, ki si jih je pridobila ob samem raziskovanju. Hkrati z drugimi pa so bili v tihi sreči zadovoljni tudi Strojanci s »svojo« knjigo.

Brigita Rapuc

Tone Cevc, Ignac Primožič

KMEČKE HIŠE V KARAVANKAH STAVNA DEDIŠČINA HRIBOVSKIH KMETIJ

POD KEPO, STOLOM,
KOŠUTO, OBIRJEM, PRISTOVŠKIM STORŽIČEM IN PECO.

Izdal: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana,
Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana 1988. 252 strani, 175 ilustracij.

Ni naključje, da je bila v marcu 1989 publikacija ocenjena kot »grafično delo meseca«, saj prav bogastvo skrbno zrisanega, odlično fotografiranega in natančno urejenega grafičnega gradiva že na prvi pogled izstopa in je v primerjavi z drugimi podobnimi deli o ljudski kulturi resnična izjema.

Obenem pa je knjiga postala tudi izziv bodočim avtorjem, saj se ne bi smelo ponoviti, kar je bilo zamujeno pri Slovenskem ljudskem izročilu, kjer je namesto reprezentativne publikacije nastala bleda in neprivlačna monografija. Grafični del knjige o

kmečkih hišah v Karavankah je morda do neke mere celo preglasil vsebino, kar je postalo očitno tudi ob predstavitvi knjige v Cankarjevem domu v Ljubljani ali na Selah. Na Selah je namreč s stalno postavitevjo krajevne razstave zamisel dobila domovinsko pravico. To delu seveda ne škoduje, saj le dodaja tiste sestavine, ki jih sicer pogrešamo v podobnih razpravah o aritekturi, ki je vendarle materialna in likovna prvina. Objavljeno gradivo pa bo ostalo odličen primer vrhunske dokumentacije, ki jo bodo uporabljali tudi bodoči raziskovalci.

Avtorja, ki bi jima kot soavtorja skoraj morali dodati še vsaj fotografa Edvarda Primožiča, sta delo razdelila v uvodno razmišljanje arhitekta o raziskovanih stavbah in v etnologovo študijo o njih. Na koncu dodane opombe in lietaratura se dopolnjujejo, žal pa ni dodanega niti krajevnega kazala niti razlage narečnega in strokovnega besedja, kot je v neposredni predhodnici te knjige (T. Cevc, Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem), čeprav bi bila razprava s tem še temeljitejša. Razširjeni povzetek v nemščini in prevod kazala